

בית-הכנסת הקראי ביבפטוריה

הקראים במזרח-אירופה קודם מלחמת-העולם השנייה ולאחריה

בעקבות המאמר 'הקראים באירופה שבשליטת הנאצים בראי מסמכים גרמניים' מאת ד"ר שמואל ספקטור, שפורסם בחוברת 'פעמים' 29, נראה לי כי יש עניין בכמה פרטים משלימים על מצב הקראים במזרח-אירופה קודם מלחמת-העולם השנייה ולאחריה. מחקרים בתחום האתנוגרפיה שיצאו לאור בברית-המועצות בשנים שלאחר מלחמת-העולם השנייה כמעט אין בהם איזכור של עדת הקראים במזרח-אירופה. לפי נתונים חלקיים, חיים כעת בברית-המועצות 5,000 נפש בקירוב של קראים, מתוך 23,000 קראים המצויים בעולם. נתונים דמוגרפיים שפורסמו בברית-המועצות מלמדים, כי מספר הקראים החיים בה הולך וקטן.

שנה	מספר הקראים
1897	14,000 (בערך)
1940	11,000 (בערך)
1959	5,727
1970	1,457 ¹

יצוין עוד, כי במיפקד האוכלוסין בקרים בשנת 1917 נמנו בחצי-האי בלבד 9,078 קראים.² המגע החברתי והתרבותי בין הקראים ליהודים הרבניים בתקופה שבין שתי מלחמות-העולם היה רופף. בפולין היו הקראים מאורגנים בקהילה דתית נפרדת ובראשה עמד הפרופ' שריה שאפשאל, שהתגורר בוילנה משנת 1928. הוא גם הקים בוילנה בשנת 1932 את 'החברה לחקר תולדות הקראים'. בפולין היו לקראים בתי-כנסיות ובתי-עלמין משלהם. באותן שנים יצאו

1 ל' ווילסקער, 'ווער זיינען די קאראימער', סאוועטיש היימלאנד, 3, 1977, עמ' 181-182.
2 P.N. Nadinskij, *Ocherki po istorii Krima*, part II, Simferopol 1957, pp. 12-13

לאור מספר ספרים וכתבי־עת בשפה המדוברת של הקראים (ניב טאטארי שנכתב באותיות עבריות). בשנת 1931 יצא לאור בלוצק שבווהלין הספר 'דקדוק השפה הקראית' מאת המזרחן הקראי א' זאינצ'קובסקי. ב־1935 פורסם הספר 'להכות הקראים' מאת החוקר אלכסנדר מארדקוביץ', וכן יצאו לאור כתבי־העת 'קראי אונאוזי' (קול הקראים) בלוצק, ו'סאכישמיז' (מחשבתנו) בוילנה.

נסיונות לחדש את המחקר על הקראים נעשו בשנים הראשונות לאחר מלחמת־העולם השנייה על־ידי פרופ' שריה שאפשאל (1873-1961), שעבד באותה עת במכון להיסטוריה שבאקדמיה המדעית של הרפובליקה הליטאית הסובייטית בוילנה. בשנות עבודתו בוילנה, משנת 1928 ואילך, הוא פירסם מספר מחקרים על תולדות הקראים במזרח־אירופה ומילון קראי־רוסי־פולני.³ בשנת 1964 יצא לאור ספרו של החוקר הקראי ק"מ מוסאיב, 'דקדוק הלשון הקראית'.⁴

לפי עדויות שהגיעו מברית־המועצות בשנים האחרונות הולכים ונעלמים בתוכה מרכזי תרבות ודת של הקראים. בתי־כנסיות קראיים כבר לא קיימים בה. בתי־הקברות העתיקים שלהם בקרים ובמקומות אחרים הולכים ומתחסלים על־ידי השלטונות המקומיים, הרוב בטענה שהשטח דרוש לצרכי ציבור. בית־הכנסת הקראי בייבפאטוריה שבקרים נסגר בשנות ה־60, כי לא היו מתפללים בו, והשלטונות המקומיים הפכוהו למזיאון אזורי כללי. עובדי המזיאון איחסנו במרתפיו את ארכיון הקהילה, את הספרייה ואת ספרי־התורה העתיקים ותשמישי־הקדושה, ואין גישה אליהם. לפי הידוע, בתום מלחמת־העולם השנייה לא הוגלו הקראים יחד עם הטאטארים הקרימיים לאסיה התיכונה. כיום רוב בני העדה אדישים למוצאם ולדתם.

החזיון המעציב של כליון העדה הקראית במזרח־אירופה בא לא עקב מדיניות ההשמדה של הנאצים אלא משום תהליך הטמיעה מרצון של הקראים, שהחל עוד בשנים שלפני מלחמת־העולם השנייה.⁵

אברהם קלבן
ירושלים

3 *Nazoji litruviskoji tarybine enciklopedija*, Vol. III, Vilnius 1971, p. 367

4 K.M. Musayev, *Grammatika Karaimskoyo Jazika*, Moskva 1964

5 *Jevzy Tomaszewski, Pzczepospolita wielu narochow*, Warszawa 1985, pp. 239-240

שרידי בית־העלמין הקראי הקדום ביבפאטוריה

